

UMUT JOURNAL

www.umutjournal.com

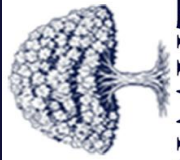
VOLUME 1 / ISSUE 1 / MARCH 2025

Cilt 1 / Sayı 1 / Mart 2025

Uluslararası Hakemli Dergi
International Peer-Reviewed Journal

ISSN: 3062-3073

UMUT JOURNAL

Uluslararası Multidisipliner Tespitler Dergisi
International Journal Of Multidisciplinary Findings

CİLT - VOLUME 1
SAYI - ISSUE 1
MART 2025

"Bilgi, uçsuz, bucaksız ve kıyasız bir denizdir."

Mevlana

"Umudumuz bu denizde küçük bir kum tanesi olabilmektir."

Umut Journal

"Knowledge is an endless, vast and shoreless sea."

Rûmî

"Our hope is to be a tiny grain of sand in this sea."

Umut Journal

www.umutjournal.com

ISSN: 3062-3073

UMUT JOURNAL

UMUT

Uluslararası Multidisipliner Tespitler Dergisi
Uluslararası Hakemli Dergi
Cilt 1, Sayı 1 – Mart 2025
ISSN: 3062-3073

INJOMU

International Journal of Multidisciplinary Findings
International Peer-Reviewed Journal
Volume 1, Issue 1 – March 2025
ISSN: 3062-3073

Bu dergideki tüm makaleler turnitin programında taranmıştır.
All articles in this journal have been scanned in the turnitin programme.

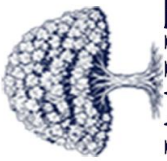
Yayımlanan makalelerde Araştırma ve Yayın Etiğine riayet edilmiş; COPE (Committee on Publication Ethics)'un Editör ve Yazarlar için yayımlanmış olduğu uluslararası standartlar dikkate alınmıştır.

Research and Publication Ethics have been respected in the published articles; the international standards published by COPE (Committee on Publication Ethics) for Editors and Authors have been taken into consideration.

UMUT JOURNAL

Uluslararası Multidisipliner Tespitler Dergisi
International Journal Of Multidisciplinary Findings

KÜNYE

Yılda iki kez, **Mart** ve **Eylül** aylarında yayınlanmakta olup, her bir sayı, alanında uzman (Doktor, Doçent, Profesör) hakemler tarafından titizlikle değerlendirilen özgün çalışmaları içermektedir. Dergi, multidisipliner alanlarda özgün araştırmalar, incelemeler ve eleştiriler yayınlamayı amaçlayan hakemli, uluslararası bir akademik dergidir. Dergimiz, Antropoloji, çeviribilim, dilbilim, filoloji, diş hekimliği, eczacılık, edebiyat ve kültürel miras, eğitim bilimleri, ekonomi, güzel sanatlar, halk bilimi, hukuk, ilâhiyat, iktisadi ve idari bilimler, mimarlık, müzik, örgütsel davranış ve liderlik, psikoloji, sağlık bilimleri, sosyal bilimler, tıp, turizm ve işletme, uluslararası ilişkiler, yönetim bilimleri ve diğer ilgili disiplinlerdeki güncel bilgileri, teorik çerçeveleri ve uygulama örneklerini akademik camiaya sunmayı hedeflemektedir.

*It is published twice a year, in **March** and **September**, and each issue contains original studies that are meticulously evaluated by referees who are experts in their fields (Doctor, Associate Professor, Professor). The journal is a peer-reviewed, international academic journal that aims to publish original research, reviews and criticism in multidisciplinary fields. Our journal aims to present current information, theoretical frameworks, and application examples in Anthropology, translation studies, linguistics, philology, dentistry, pharmacy, literature and cultural heritage, educational sciences, economics, fine arts, folklore, law, theology, economic and administrative sciences, architecture, music, organizational behavior and leadership, psychology, health sciences, social sciences, medicine, tourism and business, international relations, management sciences, and other related disciplines to the academic community.*

CİLT | VOLUME 1

/ SAYI | ISSUE 1

/ MART | MARCH 2025

YAYIN DİLİ / PUBLICATION LANGUAGE

Türkçe – İngilizce / Turkish - English

İMTİYAZ SAHİBİ - YAYINCI | PROPRIETOR - PUBLISHER

Emine Şanda

TASARIM | DESING

Oresoft Yazılım Ltd. Şti.

YÖNETİM YERİ VE YAZIŞMA ADRESİ**MANAGEMENT CENTER AND COMMUNICATION**

www.umutjournal.com

editor@umutjournal.com

info@umutjournal.com

Sırrı Çelik Bulvarı No: 4 Kat: 9/124 Çekmeköy / İstanbul / Türkiye

UMUT JOURNAL'de yer alan makalelerdeki görüşler, bu görüşlerden doğabilecek hukuki ve cezai sorumluluklar, varsa yazım eksiklikleri ve hataları makale sahiplerine ait olup Uluslararası Multidisipliner Tespitler Dergisi'ni - UMUT JOURNAL'i bağlamaz.

The opinions in the articles in UMUT JOURNAL, the legal and criminal responsibilities that may arise from these opinions, and the spelling deficiencies and errors, if any, belong to the article owners and do not bind the International Journal of Multidisciplinary Findings - UMUT JOURNAL.

Bu dergide yayımlanan eserlerin telif hakları yazarlarına aittir. Bu nedenle Uluslararası Multidisipliner Tespitler Dergisi (UMUT JOURNAL) yazarlardan hakem değerlendirme ücreti talep etmez ve makalesi yayımlanan yazarlara ödeme yapmaz. Makaleler, Creative Commons Atıf-Gayriticari 4.0 (CC BY-NC) Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. Lütfen yazar ile iletişime geçmek için iletişim bilgilerinin yer aldığı eserin ilk sayfasına bakınız.

The copyrights of the works published in this journal belong to their authors. For this reason, the International Journal of Multidisciplinary Findings (UMUT JOURNAL) does not demand a peer review fee from the authors and does not pay the authors whose articles are published. Articles are licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 (CC BY-NC) International Licence. Please see the first page of the manuscript for contact information to contact the author.

UMUT JOURNAL

BAŞ EDİTÖR / EDITOR IN CHIEF

Dr. Mehmet Nuri Şanda *Researcher - İstanbul - Türkiye*

EDİTÖRLER / EDITORS

Prof. Dr. Elçin İbrahimov *Karabakh University - Xankendi - Azerbaijan*

Assist. Prof. Dr. Doğan Gün *Mersin University - Mersin - Türkiye*

Assist. Prof. Dr. Ebru Bağcı *Istanbul Beykent University - İstanbul - Türkiye*

İNGİLİZCE DİL EDİTÖRLERİ / ENGLISH LANGUAGE EDITORS

Assoc. Prof. Dr. Fatma Köprülü *Near East University - Nicosia - TRNC (Cyprus)*

Assist. Prof. Dr. Bashir Saade *University of Stirling - Scotland - United Kingdom (UK)*

TÜRKÇE DİL EDİTÖRÜ / TURKISH LANGUAGE EDITOR

Prof. Dr. Mustafa Yeniasır *Near East University - Nicosia - TRNC (Cyprus)*

ALAN EDİTÖRLERİ / AREA EDITORS

ANTROPOLOJİ / Anthropology

Prof. Dr. Antonella Minelli *University of Molise - Molise - Italy*

ÇEVİRİBİLİM, DİLBİLİM, FİLOLOJİ / Translation Studies, Linguistics, Philology

Assoc. Prof. Dr. Jozef Stefcik *University of Economics in Bratislava - Bratislava - Slovakia*

ECZACILIK / Pharmacy

Assist. Prof. Dr. Güner Ekiz Dinçman *Near East University - Nicosia - TRNC (Cyprus)*

EDEBİYAT VE KÜLTÜREL MİRAS / Literature and Cultural Heritage

Assist. Prof. Dr. Sandra Guglielmi *University of Molise - Molise - Italy*

EĞİTİM BİLİMLERİ VE PEDAGOJİ / Educational Sciences and Pedagogy

Prof. Dr. Kulash Mamirova *Kazakh National Women's Teacher Training University - Kazakhstan*

EKONOMİ, İKTİSAT, İŞLETME / Economics, Political Economy, Business Administration

Assoc. Prof. Dr. Martin Gress *University of Economics in Bratislava - Bratislava - Slovakia*

HALK BİLİMİ / Folklore

Prof. Dr. Burak Gökbulut *Near East University - Nicosia - TRNC (Cyprus)*

HUKUK / Law

Assist. Prof. Dr. Ieva Zentelyte *Mykolas Romeris University - Vilnius - Lithuania*

MİMARLIK / Architecture

Assoc. Prof. Dr. Çilen Erçin *Near East University - Nicosia - TRNC (Cyprus)*

MÜZİK - SANAT / Music - Art

Prof. Dr. Katarina Eric *University of Kragujevac - Kragujevac - Serbia*

ÖRGÜTSEL DAVRANIŞ, YÖNETİM, LİDERLİK / Organisational Behaviour, Management, Leadership

Assist. Prof. Dr. Cemile Şeker *Near East University - Nicosia - TRNC (Cyprus)*

PSİKOLOJİ / Psychology

Prof. Dr. Rejep Rejepov *Cyprus Aydin University - Kyrenia - TRNC (Cyprus)*

SAĞLIK BİLİMLERİ / Health Sciences

Assoc. Prof. Maral Kargin *European University of Lefke - Lefke- TRNC (Cyprus)*

SOSYAL BİLİMLER / Social Sciences

Assist. Prof. Dr. Yaroslav Pylpynchuk *National Pedagogical Dragomanov University - Kyiv, Ukraine*

SOSYOLOJİ / Sociology

Assist. Prof. Dr. Kateryna Bannikova *Kharkiv University of Humanities - Kharkiv - Ukraine*

TIP / Medicine

Assist. Prof. Dr. Duygu Rüstem *Near East University - Nicosia - TRNC (Cyprus)*

TURİZM VE İŞLETME / Tourism and Management

Assist. Prof. Dr. Özlem Uzunsaf *Near East University - Nicosia - TRNC (Cyprus)*

ULUSLARARASI İLİŞKİLER / International Relations

Prof. Dr. A. İnci Sökmen Alaca *Istanbul Arel University - İstanbul - Türkiye*

EDİTÖR KURULU
BOARD EDITORS

UMUT JOURNAL
Uluslararası Multidisipliner Tespitler Dergisi
International Journal Of Multidisciplinary Findings

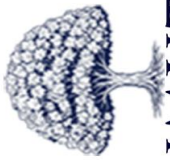
UMUT JOURNAL

BİLİM KURULU / SCIENCE BOARD

Prof. Dr. Peter Benjamin Golden	<i>Rutgers, The State University of New Jersey - USA</i>	
Prof. Dr. Nazife Aydınoglu	<i>International Final University - Kyrenia - TRNC (Cyprus)</i>	
Prof. Dr. Kateryna G. Mykhaylyova	<i>Kharkiv University of Humanities - Kharkiv - Ukraine</i>	
Prof. Dr. Rabiye Murati	<i>University of Tetovo - Tetova - Republic of North Macedonia</i>	
Prof. Dr. Gülay Durmuş Altun	<i>Girne American University - Girne - TRNC (Cyprus)</i>	
Prof. Dr. Mirzana Pasic-Kodric	<i>International University of Sarajevo - Bosnia and Herzegovina</i>	
Prof. Dr. Liailia Mingazova	<i>Kazan Federal University - Kazan - Russian Federation</i>	
Prof. Dr. Aşkın Kiraz	<i>Near East University - Nicosia - TRNC (Cyprus)</i>	
Prof. Dr. Nadiia Stezhko	<i>Kyiv National Economic University - Kyiv - Ukraine</i>	
Prof. Dr. A. Nurdan Atamtürk	<i>University of Kyrenia - Kyrenia - TRNC (Cyprus)</i>	
Prof. Dr. Cıldız Urmanbetova	<i>Kyrgyz-Turkish Manas University - Bishkek, Kyrgyz Republic</i>	
Prof. Dr. Mehtap Tiryakioğlu	<i>Near East University - Nicosia - TRNC (Cyprus)</i>	
Assoc. Prof. Dr. Behçet Varışlı	<i>International Final University - Kyrenia - TRNC (Cyprus)</i>	
Assoc. Prof. Dr. Eva Jancikova	<i>University of Economics in Bratislava - Bratislava - Slovakia</i>	
Assoc. Prof. Dr. Artea Panajotovic	<i>Alfa BK University - Belgrade, Serbia</i>	
Assoc. Prof. Dr. Jolita Dudaite	<i>Mykolas Romeris University - Vilnius - Lithuania</i>	
Assoc. Prof. Dr. Richard Szanto	<i>University of Szeged - Szeged - Hungary</i>	
Assoc. Prof. Dr. Saida Quliyeva	<i>Baku State University - Baku - Azerbaijan</i>	
Assoc. Prof. Dr. Dragica Zugic	<i>University of Donja Gorica - Podgorica - Montenegro</i>	
Assoc. Prof. Gabriela Dubcova	<i>University of Economics in Bratislava - Bratislava - Slovakia</i>	
Assist. Prof. Dr. Andreja Mihailovic	<i>University of Montenegro - Podgorica - Montenegro</i>	

BİLİM KURULU
SCIENCE BOARD

UMUT JOURNAL
Uluslararası Multidisipliner Tespitler Dergisi
International Journal Of Multidisciplinary Findings

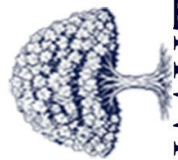

UMUT JOURNAL

HAKEM LİSTESİ / LIST OF REVIEWERS

Prof. Dr. Fahriye Emgili	<i>Mersin University - Mersin – Türkiye</i> https://orcid.org/0000-0002-3805-7358	
Prof. Dr. Süer Eker	<i>Baskent University - Ankara – Türkiye</i> https://orcid.org/0000-0002-3109-7218	
Prof. Dr. Azizağa Necefzade	<i>Karabakh University - Xankendi – Azerbaijan</i> https://orcid.org/0000-0003-4979-6196	
Prof. Dr. İlhan Aras	<i>Nevsehir Hacı Bektas Veli University - Nevsehir – Türkiye</i> https://orcid.org/0000-0001-5120-8117	
Assoc. Prof. Dr. Koray Toptaş	<i>Gazi University - Ankara – Türkiye</i> https://orcid.org/0000-0003-0897-3918	
Assoc. Prof. Dr. Sevim Sevgi	<i>Erciyes University - Kayseri – Türkiye</i> https://orcid.org/0000-0002-6611-5543	
Assoc. Prof. Dr. Ela Ayşe Köksal	<i>Nigde Omer Halisdemir University - Nigde - Türkiye</i> https://orcid.org/0000-0001-7309-1458	
Assoc. Prof. Dr. Selçuk Kürşad Koca	<i>Sakarya University - Sakarya – Türkiye</i> https://orcid.org/0000-0001-5974-7553	
Dr. Çiğdem Duman	<i>Tarsus University - Mersin – Türkiye</i> https://orcid.org/0000-0001-6781-8892	
Dr. Tolga Pelvanoğlu	<i>Istanbul University - Istanbul – Türkiye</i> https://orcid.org/0000-0001-7436-6687	
Dr. Furkan Kurt	<i>Kyrgyz-Turkish Manas University - Bishkek – Kyrgyzstan</i> https://orcid.org/0000-0003-4349-5835	

UMUT JOURNAL

Uluslararası Multidisipliner Tespitler Dergisi
International Journal Of Multidisciplinary Findings

HAKEM LİSTESİ
LIST OF REVIEWERS

UMUT JOURNAL

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

ARAŞTIRMA MAKALELERİ / RESEARCH ARTICLES

Eğitim Bilimleri / Educational Sciences

- Kulash Mamirova** *GEOGRAPHY TEXTBOOK AND GEOGRAPHICAL EDUCATION IN SECONDARY SCHOOLS OF KAZAKHSTAN* **1-15**
Kazakistan'daki Ortaokullarda Coğrafya Ders Kitabı ve Coğrafya Eğitimi

Filoloji / Philology

- Heydar Guliyev** *POLITICAL DISCOURSE IS ONE OF THE MOST EFFECTIVE TOOLS FOR MANIPULATING CONSCIOUSNESS* **16-29**
Bilinci Manipüle Etmek İçin En Etkili Araçlardan Biri Olarak Siyasi Söylem

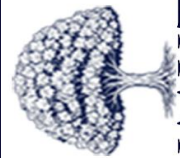
Edebiyat - Kültür / Literature - Culture

- Burcu Aliyi** *KUZEY MAKEDONYA'DA YEMEK ADLARINDA KULLANILAN TÜRKİZMALAR VE BAZI YÖRESEL ADLANDIRMALAR* **30-42**
Turkisms Used in Food Names and Some Regional Names in Northern Macedonia

Tarih / History

- Meltem Yıldız** *ARKEOLOJİK BULUNTULAR IŞIĞINDA BABİL SANATINDA HAYVANLAR VE HAYVAN TASVİRLERİ* **43-58**
Animals and Animal Details in Babylonian Art in Light of Archaeological Findings

- Hilal Bıçak** *ADALET PARTİSİ KURULUŞ DÖNEMİ VE İZMİR'DE TEŞKİLATLANMA FAALİYETLERİ* **59-78**
Establishment Period of the Justice Party and Its Organization Activities in İzmir

UMUT JOURNAL

Uluslararası Multidisipliner Tespitler Dergisi
International Journal Of Multidisciplinary Findings

İÇİNDEKİLER
CONTENTS

İÇİNDEKİLER
CONTENTS

Hilal Bıçak

ADALET PARTİSİ KURULUŞ DÖNEMİ VE İZMİR'DE TEŞKİLATLANMA FAALİYETLERİ

Özet: Bu çalışma, yaklaşık yirmi yıl kadar Türkiye'nin siyasi, sosyal ve ekonomik gündemine damgasını vurmuş olan Adalet Partisi (AP) 'nin kuruluş faaliyetlerini İzmir yerinde aktarmayı ve bu yolla Türk siyasetine ışık tutmayı hedeflemiştir. Bu doğrultuda araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışma, 27 Mayıs Askeri Müdahalesi sonrası İzmir'de AP'nin kuruluşundan başlayarak, 1961 Anayasa Referandumu, AP'nin İzmir'deki seçim faaliyetleri ve 15 Ekim 1961 Seçimleri'nin AP açısından sonuçlarını kapsamaktadır. Araştırmanın hazırlanış aşamasında Adalet Partisi Genel Başkanı Vecdet ÖZ, Genel Başkan Yardımcılarından Gençlik Kolları Sorumlusu Serpil Güleçyüz ve Kadın Kolları Sorumlusu Sehavet Filiz Erdoğan ile görüşülmüş ancak İzmir Teşkilatı'na ait herhangi bir veriye ulaşılamamıştır. Bu nedenle daha çok AP'nin bir nevi yayın organı olan Yeni Asır Gazetesi başta olmak üzere birçok gazete, dergi, makale ve basılmış eserlerden yararlanılmıştır. AP, 27 Mayıs 1961 Müdahalesi sonrası siyasi faaliyetlerin yeniden başlaması ile birlikte 11 Şubat 1961'de Emekli Orgeneral Ragıp Gümüşpala tarafından kuruldu. Demokrat Parti (DP)'nin devamı niteliğinde kurulan bu partinin üyeleri büyük ölçüde eski DP'lilerden oluşmaktaydı. Bu durum onların "düşük" ve "kuyruk" olarak nitelendirilmelerine sebep olmuştu. Ancak DP'nin mirası sayesinde AP, ülke çapında çok kısa sürede teşkilatlanmıştır. Bu teşkilatlanma öncelikle DP'nin kalesi İzmir'de başlamıştır. Gümüşpala partisinin ilk teşkilatını Mehmet Ali Aytaş başkanlığında 27 Şubat 1961'de İzmir'de kurmuştur. Katıldığı ilk seçim olan 1961 Seçimlerinden büyük bir başarıyla ikinci büyük parti olarak çıkan AP, İzmir'de de toplam oyların yarısından fazlasını alarak, DP'nin mirasçısı olduğunu kanıtlamıştır.

Anahtar Kelimeler: 27 Mayıs Müdahalesi, Adalet Partisi, İzmir, Demokrat Parti Mirası, 1961 Seçimleri.

Establishment Period of the Justice Party and Its Organization Activities in İzmir

Abstract: This study aims to convey the founding activities of the Justice Party (JP), which has left its mark on Turkey's political, social, and economic agenda for about 20 years, in İzmir and to shed light on Turkish politics in this way. In this direction, the qualitative research method was used. The study covers the 1961 Constitutional Referendum, the election activities of the JP in İzmir, and the results of the 15 October 1961 in terms of the JP, starting from the establishment of the JP in İzmir after the 27 May Military Intervention. During the preparation phase of the research, Justice Party Chairman Vecdet ÖZ, Vice President Youth Branch Officer Serpil Güleçyüz, and Women's Branch Officer Sehavet Filiz Erdoğan were interviewed, but no data belonging to the İzmir Organization could be reached. For this reason, many newspapers, magazines, articles, and published works, especially the Yeni Asır Newspaper, which is a kind of publication organ of the Justice Party, were used. The Justice Party was founded on February 11, 1961, by Retired General Ragıp Gümüşpala with the resumption of political activities after the 27 May 1961 Military Intervention. The members of this party, which was established as a continuation of the Democratic Party (DP), were mostly former DP members. This caused them to be described as "low" and "tail". However, thanks to the legacy of the DP, the EP was organized throughout the country in a very short time. Gümüşpala established the party's first organization on February 27, 1961, in İzmir under the chairmanship of Mehmet Ali Aytaş. The AP, which emerged as the second-largest party with great success in the 1961 Elections, which was the first election it participated in, proved that it was the heir of the DP by receiving more than half of the total votes in İzmir.

Keywords: 27 May 1961 Military Intervention, Justice Party, İzmir, Democratic Party legacy, 1961 Elections.

- * Bu makale, Hilal Bıçak tarafından İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde sunulan "İzmir'de Adalet Partisi" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.
- * Bu çalışmanın hazırlanmasında verdikleri katkı ve destekleri için tez danışmanım Doç. Dr. Alev Gözcü'ye teşekkür ederim.

Atıf için / How to cite this article (APA 6): Bıçak, H. (2025). Adalet Partisi kuruluş dönemi ve İzmir'de teşkilatlanma faaliyetleri. *Uluslararası Multidisipliner Tespitler Dergisi*, 1(1), 59-78.

Bilim Uzmanı / Master of Science (MSc), Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, Türkiye, hilalbicak@hotmail.com, (Sorumlu Yazar / Corresponding Author)

<https://orcid.org/0000-0002-1876-5904>

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15072323>

UMUT Journal, Mart 2025, 1(1), 59-78.

ISSN: 3062-3073 - www.umutjournal.com

MAKALE GEÇMİŞİ / ARTICLE HISTORY

Gönderim (Received): 21.01.2025

Revizyon (Revised): 17.03.2025

Kabul (Accepted): 23.03.2025

GİRİŞ

27 Mayıs 1960'ta Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yönetimine el koyması ile Cumhuriyet tarihi bir ilki yaşadı. Bu müdahaleye yol açan ana etken, iktidarın Atatürk devrimlerine, özellikle de laikliğe karşı aldığı tavrıydı. Bunun yanısıra gittikçe kötüleşen ekonomi, dinin siyasete alet edilmesi, muhalefete, üniversitelere ve basına yönelik sert uygulamalar ordu içindeki huzursuzluğu daha da körüklemişti. İktidarın giderek artan bu baskı politikalarına karşı, ordunun yanı sıra, üniversite, basın, baro, aydın ve gençlik örgütleri birleşerek tabandan yukarıya doğru düzenlenmiş bir müdahale ile 27 Mayıs Hareketi'ni gerçekleştirdiler (Çakmak, 2013, s. 372).

Müdahale sırasında İzmir'de bulunan Kara Kuvvetleri Komutanı Cemal Gürsel, derhal Ankara'ya hareket emiş ve 27 Mayıs'ın bir figürü olarak "TSK Başkomutanı, MBK Başkanı, Devlet Başkanı ve Başbakan" görevini üstlenmişti (Ahmad, 2010, s. 208).

Müdahaleden bir gün sonra, "Meclis'in feshedildiği, partilerin siyasi faaliyetlerinin tatil edildiği" kararı alındı (Teziç, 1976, s. 288). Ardından siyasi hayata bir takım kısıtlamalar getirilmiş; anayasayı ihlal etmekle suçlanan DP'nin ve onun lider kadrosunun siyasete dönemeyecekleri kabul edilmişti (Çavdar, 2000, s. 118).

12 Haziran'da açıklanıp, iki gün sonra yürürlüğe giren Anayasa Komisyonu'nun MBK'nın yetkilerini tanımlayan Geçici Anayasası'na göre MBK, egemenlik hakkını genel bir seçim yapıldıktan ve yeni anayasa yürürlüğe girdikten sonra, TBMM yönetimi tekrar devralıncaya kadar Türk milleti adına kullanacaktı (Ahmad, 2010, s. 211; Kaya, 2014, s. 13).

Askerin yönetime el koyması ile ülkenin gündemi müdahale haberleriyle çalkalanmıştı. İzmirli mutluluk gözyaşları içinde sevinç çığlıkları atarak sokaklara dökülmüş, askeri idareye yönelik coşkulu tezahüratlarda bulunmuşlardı. Evler, caddeler Türk bayrakları ve Atatürk resimleriyle donatılmıştı. Demokrat İzmir Gazetesi İzmirlilerin bu heyecanını "Türkiye bayram sevinci içinde" başlıklı yazısıyla ifade etmişti (Demokrat İzmir, 30 Mayıs 1960). Esasında bu duruma ordu mensupları bile çok şaşkındı. Onlar bile bu kadarını beklemiyorlardı. Bir anda kendilerini ülkenin kurtarıcısı gibi görmeye başlamışlardı (Birand, Dündar, & Çaplı, 1995 ss. 205-206).

Tabiki vatandaşlar arasında askeri idareye karşı tepki gösterenler de mevcuttu. Tepecik'te, Cemal Gürsel ve İsmet İnönü'ye hakaret ettiği ileri sürülen bir kişi "Türkiye'nin temelini Menderes kurmuştur. Menderes nerede?" diye bağırırken; Seydiköy'de eski bir DP'li de, yapılanların hesabının sorulacağını kalabalığa haykırmıştı. Bu kişiler tutuklanarak savcılığa sevk edilmişti. Bu tarz vakalar alınan tüm tedbirlere rağmen DP'nin kalesi İzmir'de artarak devam etmişti (Çakmak, 2013, s. 373).

Askeri müdahalenin ardından, DP'nin önemli isimleri gözaltına alınmaya başladı. 1 Haziran'da İzmir'de on altı kişi tutuklanarak Yassıada'ya gönderildi. Diğerleri ise Poligon'da gözetim altında tutuldu. Tutuklanmalarına DP'li olmaları değil, zararlı faaliyette buldukları gerekçe gösterilmişti (Demokrat İzmir, 2 Haziran 1960).

Askeri müdahaleden yaklaşık iki ay sonra İzmir'e gelen Cemal Gürsel, İzmirli tarafından sevgi seli ile karşılandı. İzmir halkının Gürsel'e ilgisi oldukça yüksekti. İzmir Hükümet Konağı'ndan halka seslenen Gürsel, askeri yönetime karşı yapılmakta olan propaganda faaliyetlerine değinerek, "Yılan ölmemiş, fırsat buldukça başını kaldırmaktadır" ifadesini kullandı (Çakmak, 2013, s. 374).

Müdahale sonrası Cemal Gürsel başkanlığındaki MBK, yeni bir anayasa yapmayı ve iktidarı sivillere devretmeyi amaçladığını belirtmişti (Özbudun, 2010 ss. 49-50). Bu amaç doğrultusunda 12 Ocak'ta İçişleri Bakanlığı'nın kararıyla siyasi partilerin kurulmasına izin verildi (Güngör, 1992, s. 97). Fakat bu izin sadece siyasi partilerin kurulması ve mevcut siyasi partilerin normal kongrelerini ve diğer faaliyetlerini yapabilecekleri anlamına gelmekteydi; açık hava

toplantılarına ve gösteri yürüyüşlerine izin verilmemişti (Yeni Asır, 13 Ocak 1961). Bu sebeple resmi partileşme süreci 12 Ocak- 13 Şubat 1961 arası dönem olarak kabul edilebilir (Güngör, 1992, s. 97).

İzmir’de Adalet Partisi’nin Kuruluşu

İzmir’de parti çalışmaları 1961 yılının başlarında başlamıştı. CHP ve CMKP dışında üçüncü siyasi partinin kurulması siyasi gündemi epey meşgul etmiş; başta Emekli Orgeneral Ragıp Gümüşpala olmak üzere emekli subaylara siyasete girmeleri konusunda değişik partilerden teklifler gelmeye başlamıştı.

Genelkurmay Başkanı ve Orgeneral Ragıp Gümüşpala, 27 Mayıs Müdahalesi sonrasında orduda yaşanan yeniden yapılanma ve tasfiye süreciyle birlikte 2 Ağustos 1960’ta emekliye sevk edilince (Teziç, 1976, s. 300), İzmir’de muhalif bir partinin kurulmasına yönelik temaslara başlamıştı. Bu nedenle, AP’nin kuruluş çalışmaları 1960 Ağustos ortalarında başlamıştır diyebiliriz (Çavdar, 2000, ss. 11-120).

Gümüşpala, eski bir DP’li olan Mehmet Yorgancıoğlu ile 15-16 Aralık 1960’ta İzmir’de görüşerek, yeni parti kurmak için şartların olgunlaştığı, kin ve husumetin memlekette silinmesi gerektiği ve partilerinin temelini ahlaki nizam üzerine kurulması gerektiği hususunda anlaşmaya varmıştı. Ayrıca hiçbir düzensizliğe ve ayrımcılığa fırsat vermeden memleketin refahı ve iktisadi bağımsızlığı için çalışacaklarının ve millete edilen vaatlerin samimi olacağını sözünü vermişlerdir. (Yorgancıoğlu, 2000, ss. 45-47, 90-91).

Mehmet Yorgancıoğlu, Gümüşpala’nın henüz kendisiyle temasa geçmeden önce CHP ile temas kurduğunu ve *“Politikaya atılırsam yerim İnönü’nün yanındır”* dediğini ileri sürmüştü. Hatta ardından eski Köylü Partisi mensupları ile dahi görüştüğünü ifade etmişti (Yorgancıoğlu, 2000, s. 45). Gümüşpala ise, kendisine bu hususla ilgili sorular yönelten gazetecilere, henüz bir karara varmadığını söyleyerek, milletin lider partisine değil, bir grup partisine ihtiyacı olduğunu belirtmiş ve kurulacağı söylenen üçüncü parti ile herhangi bir ilgisi olmadığını da ifade etmiştir. Yine İzmir CHP teşkilatına katılacağı yönündeki söylentileri de reddeden Gümüşpala, bu teşkilatın ikili ve hatta üçlü anlaşmazlıklarının var olduğuna işaret etmiştir. Eski genelkurmay başkanı, kurulacak olan üçüncü partinin, lekelenmemiş insanlardan oluşmasını temenni etmiş, ayrıca böyle bir partinin son yıllarda epey zarar görmüş olan “adalet” kavramını yansıtacak bir isim taşımasının da münasip olacağını ilave etmiştir (Yeni Asır, 14 Ocak 1961).

Gümüşpala, İzmir’de *“Ege’de pek yakında yepyeni bir güneş doğacak... Egeliler yakında arzularına kavuşacak.”* mesajı ile başlattığı kuruluş çalışmaları için 30 Ocak 1961 günü İzmir’den Ankara’ya gelmişti (Güngör, 1992, s. 108).

Ragıp Gümüşpala, 11 Şubat 1961’de Şinasi Osma ve İhsan Önal ile birlikte Ankara Valiliği’ne giderek, partisinin kuruluş evrakını verdi. Böylece kuruluş faaliyetlerinde adı *“Türkiye Adalet Partisi”* olarak geçen bu parti, *“Adalet Partisi”* adıyla resmîyet kazanmış oldu (Cumhuriyet, 12 Şubat 1961; Milliyet, 12 Şubat 1961).

27 Mayıs Hareketi’nin ardından, DP’nin oylarını sahiplenmek maksadıyla kurulan AP, Türk kamuoyunda DP’nin devamı olarak görülüyordu (Teziç, 1976, s. 300). İndirilen DP levhaları, farklı bir isimle yerine konulmuştu. DP’nin kırsal bölgelerdeki teşkilatlarını yeniden oluşturan AP adeta bir *“miras partisi”* konumundaydı (Bektaş, 1993, s. 150). Hatta başlarda *“Demokrat Parti”* adını dahi düşünmüşlerdi. Ancak kurulacak olan siyasi partiler için *“demokrat”* sözcüğünün MBK tarafından yasaklanması üzerine, adalet kavramını öne çıkaran *“Adalet Partisi”* adına yöneldiler (Arı, 2013, s. 374).

AP'nin kurucu üyeleri şu kişilerden oluşuyordu: Ragıp Gümüşpala, Mehmet Yorgancıoğlu, Ethem Menemencioğlu, Şinasi Osma, Tahsin Demiray, Necmi Öktem, Cevdet Perin, Kamuran Evliyaoğlu, Muhtar Yazır, Dr İhsan Önal, Avukat Emin Acar (Adalet Partisi, 1962, s.6). Bu üyelerin birçoğu farklı politik geçmişe sahiplerdi. (Yorgancıoğlu, 2000, s. 45). Ragıp Gümüşpala, Şinasi Osma ve Necmi Öktem emekli askerlerdi. Mehmet Yorgancıoğlu, Cevdet Perin ve Kamuran Evliyaoğlu eski DP'li, Ethem Menemencioğlu ve Tahsin Demiray da Türkiye Köylü Partisi kökenlilerdi (Demirel, 2013, s. 30). Ve ortak noktaları, 27 Mayıs ve MBK'ya duydukları tepki idi (Kurt, 2010, s. 218).

Parti içinde eski DP'lilerin yer alması, Gümüşpala'nın eski Demokratlara kucak açmakla suçlanmasına neden olmuştu. Gümüşpala, bu suçlamalar karşısında, dört milyon insanın DP'ye oy verdiğini, suçsuz olanlara her daim partilerinin kapılarının açık olduğunu belirtmişti (Milliyet, 3 Mart 1961).

Gümüşpala yalnızca AP için değil hem MBK hem de İnönü için adeta seçilmiş bir kişilikti. Öyle ki DP kurulduğu zaman nasıl ki Celal Bayar'ın varlığı, İnönü için bir güvence sayılmışsa, AP kurulduğu zaman da Gümüşpala'nın varlığı, Gürsel için bir güvence idi (Eroğul, 1998, s. 138). Askeri kesim AP'nin başında bir ordu mensubu olmasını destekliyordu. Bu açıdan Gümüşpala, hem AP'liler hem de askerler tarafından bu geçiş dönemini sıkıntısız atlattıkları için "sigorta" olarak görülüyordu (Coşkun, 1995, s. 316). Onun sayesinde AP'nin kontrolden çıkması engellenebilecekti. Öte yandan Gümüşpala, DP'nin yeniden eski gücünü kazanması durumunda, ordunun baskısı karşısında eski Demokratların sırtını dayayacağı önemli bir güçtü. Ancak onun varlığı dahi AP'lileri 27 Mayıs cephesinin sert uygulamalarından korumaya yetmeyecekti (Ahmad, 1995, s. 194). Gümüşpala esasen Fevzi Çakmak gibi siyasete sürüklenmişti. 27 Mayıs sonrası Genelkurmay Başkanı olup, iki ay içinde emekliye sevk edilmişti. Bir süre sonra AP koltuğunda siyasete girişi, Çakmak'ın durumuna benzemekteydi (Aydemir, 2011, s. 508).

AP Genel Başkanlığı'na getirilmesinin ardından Gümüşpala, yoğun çalışmalar sonucu partisinin ilk il teşkilatını 27 Şubat 1961'de İzmir'de kurdu. İl İdare Heyeti Başkanlığı'na Emekli General Mehmet Ali Aytas getirildi. İkinci başkanlığa Mehmet Karaoğlu (Tüccar) getirilirken, üyeliklerine ise Ali Naili Erdem (Avukat), Muzaffer Döşemeci (Doktor), Kadri Özek (Avukat), Nihat Kürşat (Gazeteci), Hayri Yorgancıoğlu (Yüksek Mühendis), Bedii İdrisoğlu (Bankacı), Memduh Karazincir (Avukat), Nevzat Özerdemli (Eczacı) ve Saim Kaygan (Sendikacı) getirilmişti (Ege Ekspres, 28 Şubat 1961; Yeni Asır, 28 Şubat 1961).

İzmir'de AP'nin il yönetiminin büyük çoğunluğu DP'nin eski İl Divanı üyelerinden oluşuyordu (Ahmad, 2010, s. 289). Hatta AP İl Teşkilatı'nın başkanı Mehmet Ali Aytas, eski bir DP'li idi. Eski DP'liler AP'ye doğrudan katılarak AP'nin ülke çapında çok kısa bir sürede örgütlenmesini sağladılar (Bektaş, 1993, ss. 35, 150). Ayrıca AP, devletin ekonomiye müdahalesine karşı olması yönü ile DP'nin ekonomik misyonunu da devralmıştı (Demirci Güler, 2003, s. 51). Ne var ki bu durum, AP ve benzer durumdaki diğer partilerin (CMKP ve YTP) "düşük" ve "kuyruk" partiler olarak adlandırılmalarına sebep olmuştu (Kuru, 1996, ss. 14-15).

Gümüşpala, AP'nin herhangi bir partinin devamı olmadığını yinelese de (Cumhuriyet, 14 Mart 1961; Yeni Asır, 14 Mart 1961), Devlet Başkanı Cemal Gürsel başta olmak üzere devlet yetkililerini ve muhalefeti ikna edemedi. Bunun sonucunda AP içerisinde yer alan eski Demokratlar takibata alındılar. AP Genel Başkan Yardımcısı Mehmet Yorgancıoğlu "Amme ve nizam huzurunu bozucu faaliyette" bulunduğu gerekçesiyle İzmir Valiliği tarafından nezarete alındı (Cumhuriyet, 16 Mart 1961; Kuru, 1996, s. 15). Yine AP İzmir Teşkilatı'ndan Mehmet Ali Aytas, Mehmet Karaoğlu ve Osman Kibar da tutuklananlar arasındaydı. Ayrıca İzmir dışında birçok il ve ilçede de AP kuruluşunda görev alan kişiler tutuklanmıştı (Bilgiç, 2002, s. 46; Şahoğlu, 1965, s. 54). Bu durum AP'den bilhassa bazı asker kökenlilerin kopmasına sebep olmuştu (Cumhuriyet, 21 Mart 1961).

Bu arada Cemal Gürsel 27 Mart'ta yayımlanan tebliğ ile 1 Nisan'dan itibaren siyasi faaliyetlere izin verileceğini ve partilerin propagandasız olmak koşuluyla il, ilçe ve genel kongrelerini yapabileceklerini bildirdi (Yeni Asır, 28 Mart 1961; Ege Ekspres, 28 Mart 1961). Siyasi faaliyetlerin serbest bırakılmayla birlikte partiler hızla faaliyetlerine ve yurt içi gezi çalışmalarına başlamışlardı. Çalışmalarını büyük hızla sürdüren AP, İzmir'de birçok kazada ilçe teşkilatı çalışmalarını tamamlamış, 6 Mayıs'ta da Kemalpaşa'da teşkilatını kurmuştu (Yeni Asır, 7 Mayıs 1961; Ege Ekspres, 7 Mayıs 1961).

AP İl İdare Kurulu üyeleri civar kazalara gezilerini sürdürmüştü; İl Başkanı Aytaş ve beraberindekiler Ödemiş, Tire ve Seferihisar'a geziler düzenlemişlerdi (Yeni Asır, 8 Mayıs 1961). Ayrıca 14 Mayıs'ta da AP Karşıyaka Gençlik Teşkilatı kurulmuştu (Demokrat İzmir, 15 Mayıs 1961). Yine Ödemiş ve Bornova İlçe Teşkilatları da kurulmuştu. Ödemiş ilçe teşkilatı, Ali Necdet Lunabar, Ahmet Öztürk, Faik Onan, Ruhi Erkılıç, Süleyman Gedik, Mehmet Nalbantoğlu, Süleyman Aytun; Bornova ilçe teşkilatı ise Şevki Öztürk, Nejat Adaca, Nuri Bilgiç, Muharrem Özan, Kemak Günerhan, Mehmet Akgüvercin, Nezihi Acun, Kemal Bas ve Hüseyin Kübal'dan oluşmaktaydı. Ödemiş ve Bornova ilçe teşkilatlarının ardından Karaburun, Foça ve Merkez İlçe teşkilatları kurulmuş (Yeni Asır, 16 Mayıs 1961), ve Menemen'de AP ilçe lokali açılmıştı. Menemen'de açılış töreninde konuşma yapan AP İl Başkanı Aytaş, askerlik hayatına Menemen'de başladığını belirttikten sonra, tek parti ile demokrasinin kurulamayacağını anlamayan dar görüşlü bir zümrenin fikirlerinde ısrarcı olmalarının, Türk milletinin en mühim ıstırap mevzularından biri olduğunu söylemiştir (Yeni Asır, 21 Mayıs 1961).

1961 Anayasa Referandumu ve İzmir

22 Haziran 1961'den itibaren siyasi partilere propaganda izni verildi. MBK verilen bu iznin suistimal edilmeden referandum hususunda kullanılmasını, bilhassa da dinin siyasete alet edilmemesini istedi (Son Havadis, 23 Haziran 1961).

CHP, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Barolar Birliği Anayasaya "evet" denilmesini istiyorlardı (Kuru, 1996, s. 20). Yine CMKP ve YTP de anayasayı destekleyen tutum içerisindeydiler. AP ise, milli bir anayasanın hazırlanmasının zor olduğunu ve uzun ilmi araştırmalar gerektirdiğini, bir yılda bir devrim havasında oluşturulmuş bir anayasanın şekli ve içeriği bakımından eksiklikleri ve fazlalıkları olacağını ifade etmekteydi. Ayrıca AP'ye için Anayasa'ya "evet" demek, Yassıada'daki DP'lilerin cezalarının onaylanması, toprakların karşılıksız kamulaştırılması ve CHP'nin yeniden iktidara geçişi demektir. Bu nedenle "Hayır diyelim hayır olsun" parolası ile hareket etmişlerdi (Çakmak, 2013, ss. 375- 376).

Referandumdan bir hafta önce AP Genel Başkanı Gümüşpala, İzmir'in ilçelerini gezmek ve AP İzmir Teşkilatı'nı denetlemek amacıyla Ankara'dan İzmir'e gelmiş ve ilçe teşkilatlarıyla temasa başlamıştı (Yeni Asır, 30 Haziran 1961). İzmir İl Merkezi'nde bir basın toplantısı düzenleyen Gümüşpala, yaptığı konuşmasında partisinin 27 Mayıs ruhuna ve MBK'nın kanunlarına uygun şekilde kurulduğunu ve hedefinin huzur ve sükûnet içinde memlekete hizmet etmek olduğunu ifade ederek, AP'nin vatansever, milliyetçi ve Atatürk'ün izinde Komünizm karşıtı bir parti olduğunu belirtti. Ayrıca bu güne kadar AP'li hiçkimsenin kanunlar karşısında hüküm giymediğini, iftiralarla nezarete alınanların da suçsuz oldukları anlaşılacak özgürlüklerine kavuştuklarını ifade etti. Yine Gümüşpala parti teşkilatını oluşturan isimleri de açıkladı. Kurucular; 4 emekli asker ve 4 Köylü partili ile lekesiz 3 mefsuh partili olmak üzere, toplamda 11 kişiden oluşmaktaydı. Merkez idare kurulu ise; 5 emekli asker, 5 Köylü partili, 8 lekesiz mefsuh partili, bir partisiz, 4 Memleketçi parti ile yapılan birleşmede protokol gereğince katılan kişi olmak üzere toplamda 23 kişi idi (Yeni Asır, 9 Temmuz 1961).

Seçim havasında geçen propaganda süreci sonrası Anayasa referandumu 9 Temmuz 1961'de gerçekleştirildi. Referandumun en dikkat çekici yanı katılım oranının yüksek olmasıydı. Ancak

sonuç, tahmin edildiği gibi olmamıştı. “Evet” ler fazlaydı ancak “Hayır” lar da azımsanmayacak kadar çoktu. Yurt genelinde %81 oranında katılımı gerçekleşen oylamada “Evet”ler %61,7, “Hayır”lar ise %38,3’tü. 6.348.092 “Evet” oyuna karşılık olarak 3.933.944 “Hayır” oyu verilmişti (Son Havadis, 13 Temmuz 1961).

İzmir’de referandum sebebiyle müstesna bir gün yaşanmıştı. İlçe ve köylerde halk sandık başlarına koştu. Katılım oranı %70'lere ulaşmıştı. Şehirdeki en hararetli seçim bölgeleri Tepecik, Zeytinlik, Boğaziçi, Ballıkuyu, Kadriye, Çimentepe, Atilla, Değirmendağ, Altıntaş, Umurbey ve İkinci Karantina bölgeleriydi. Buca cezaevinde yüzlerce mahkûm oy kullanmak için sırada beklemiş ancak mahkûm oldukları için bu haklarını kullanamayınca epey üzülmüşlerdi. Vali ve Belediye Başkanı Burhanettin Uluç oyunu Göztepe’de, Ragıp Gümüşpala ise oyunu Karşıyaka’da kullanmıştı. Şehrin hemen her kesiminde referanduma büyük ilgi gösterilmiş; İzmirli vatandaşlar iradelerini titizlikle ortaya koymuşlardı (Demokrat İzmir, 10 Temmuz 1961; Yeni Asır, 10 Temmuz 1961).

Tablo 1: İzmir Merkez ve İlçelerinde 1961 Anayasası Referandumu Sonuçları

İlçeler	Evet Oyu	Yüzdellik	Hayır Oyu	Yüzdellik
Merkez	76.431	47.9	83.039	52.1
Bayındır	7.482	46.1	8.754	53.9
Bergama	14.885	44.6	18.470	55.4
Bornova	9.075	47.8	9.914	52.2
Çeşme	2.834	71.5	1.130	28.5
Dikili	2.991	44.2	3.775	55.8
Foça	2.359	52.5	2.131	47.5
Karaburun	1.894	57.3	1.412	42.7
Karşıyaka	17.376	53.5	15.100	46.5
Kemalpaşa	7.764	51.2	7.400	48.8
Kınık	3.431	38.5	5.488	61.5
Kiraz	6.803	55	5.562	45
Menemen	9.674	46.1	11.311	53.9
Ödemiş	25.748	60.6	16.741	39.4
Seferihisar	2.291	62.5	1.377	37.5
Selçuk	3.091	55.7	2.459	44.3
Tire	9.820	42.1	13.525	57.9
Torbalı	8.877	56.4	6.854	43.6
Urla	3.732	48.1	4.030	51.9
TOPLAM	216.558	49.8	218.472	50.2

Kaynak: Halk Oylaması Sonuçları, Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları, Ankara, 2008, ss. 218-219

İzmir’deki referandum sonuçlarına bakacak olursak, 216.558 “Evet” oyuna karşılık, 218.472 “Hayır” oyu verilmiş ve İzmir’in 1961 Anayasası için cevabı “Hayır” olmuştu. DP’nin kalesi İzmir’de bu sonuçlar hiç de şaşırtıcı değildi. Ancak “Hayır” cevapları da azımsanmayacak ölçüdeydi. Çeşme, Foça, Karaburun, Karşıyaka, Kemalpaşa, Kiraz, Ödemiş, Seferihisar, Selçuk ve Torbalı ilçelerinde 1961 Anayasası için “Hayır” oyu kullanılmıştı. Bu ilçeler İzmir geneline kıyasla CHP’nin güçlü durumda olduğu ilçelerdi. CHP yöneticileri, “hayır” oylarının, DP’lilerin halkı kandırmalarının sonucu olduğunu iddia ederken, AP İzmir İl Teşkilatı, “evet” ler kadar “hayır” ların da kutsal olduğunu ifade etmişti (Çakmak 2013, ss. 376).

İzmir’de Adalet Partisi Seçim Faaliyetleri

Referandumda vatandaşların yarısından fazlasının “evet” oyu kullanmaları sonucu 1961 Anayasası Türk milletince kabul edilmiş bulunmaktaydı. Kurucu Meclis seçimlerin 15 Ekim tarihinde gerçekleştirileceğini ve partilerin 10 Eylül’den itibaren seçim propagandalarına başlayabileceklerini açıkladı. Bunun üzerine bütün siyasi partiler seçim hazırlıklarına ve siyasi faaliyetlere başladılar (Demokrat İzmir, 22 Temmuz 1961).

AP, CKMP ve YTP “1946 ruhu” ile hareket ettiler. AP ile YTP’nin birleşeceği konusu yeniden konuşmaya başlandı. AP içindeki eski DP grubu YTP ile, diğer gruplar ise CMKP ile birleşmek istiyorlardı. Emekli subaylar ise partinin tek başına yeterince şanslı olduğunu belirterek, birleşme isteklerini kabul etmiyorlardı. Sonuç olarak AP Genel İdare Kurulu, seçim öncesi her türlü birleşmeyi reddederek, seçimlere yalnız gireceğini açıklamıştı (Hürriyet, 17 Temmuz 1961).

AP’nin etkin muhalefeti dikkat çekmişti. Devlet Başkanı Gürsel, Gümüşpala’ya sert bir uyarı mektubu yolladı. Mektupta AP’nin takip ettiği siyaset eleştirilerek partide ciddi bir tasfiye isteniyordu. Siyasi ortamın her geçen gün daha da şiddetlenmesi üzerine, Gürsel ile siyasi parti liderlerinin katılımıyla gerçekleşecek bir “Yuvarlak Masa Toplantısı” önerilmişti. Toplantının amacı: Siyaseti verimsiz, zararlı, tehlikeli çekişmelerinden kurtarmak, partiler arası ilişkilerde medeni ve seviyeli bir ortam yaratmak ve 27 Mayıs Müdahalesi’nin amacı olan demokratik hukuk devletini fiilen gerçekleştirmek idi. Yuvarlak Masa Toplantısının AP’ye ilk darbesi partinin kurucularından Mehmet Yorgancıoğlu’nun AP’den ihraç edilmesi olacaktı (Kuru, 1996, ss. 22-23; Yeni Asır, 31 Ağustos 1961).

Öte yandan AP İzmir’de hızla teşkilatlanıyordu. 28 Ağustos’ta Karşıyaka Kadınlar Kolu ile Urla Gençlik Kolu faaliyete geçti. AP Kadınlar Komitesi’nin kurulması münasebetiyle konuşma yapan AP İl Başkanı Mehmet Ali Aytaç ve Mehmet Karaoğlu yaptıkları konuşmalarda, Türk kadınların Türk siyasi hayatındaki değerinden bahsetmiş ve parti için ne derece önemli olduklarını vurgulamışlardı. AP Karşıyaka İlçe Kadınlar Komitesi şu şekilde teşekkül etmişti: Başkan: Melek Uçal, 2. Başkan: Saime İdil, Sekreter: Nigar Aldım, Muhasip: Muzaffer Erener, Teşkilatçı üye: Nuriye Aran, Faal üyeler: Nermin Ergök, Kıymet Balkanlı, İsmet Mesta, Meral Özgönenç Nazife Tezel. Yine AP Urla Gençlik Teşkilatı da şu kişilerden oluşmaktaydı: Başkan: Ali Ercan, 2. Başkan: Erol Aksakal, Katip: Kubilay Özyiğit, Muhasip: Erol Ünal, Üyeler: Kazım Yazgan, Fevzi Tok, Aydın Özgün, Cemal Bokurt, Özcan Kızıldağ, Erol Ergen, Kaya Alikaya. Ayrıca Adalet Partisi İl Gençlik Teşkilatı, tüm kazalarda teşkilatını tamamlamak ve partili arkadaşları ile tanışmak amacıyla geziler düzenliyordu (Yeni Asır, 29 Ağustos 1961).

AP’ye İzmir’den katılımlar hızlı gerçekleşiyordu. İzmir Barosu avukatlarından Ömer Lütfü Bozcalı AP’ye katılanlar arasındaydı (Yeni Asır, 20 Ağustos 1961). Eşrefpaşa’dan çok sayıda vatandaş AP İl Merkezi’ne giderek topluca kayıt yaptırmışlardı (Demokrat İzmir, 7 Eylül 1961).

İzmir AP İl Teşkilatı, AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala için ayrı bir önem taşıyordu. 9 Eylül İzmir’in kurtuluş günü dolayısıyla Gümüşpala İzmir’e gelmişti. İzmir AP İl idare heyeti tarafından karşılanan Gümüşpala, ardından Ege Bölgesi AP Başkan ve üyeleriyle İl merkezinde bir toplantı düzenlemişti (Demokrat İzmir, 10 Eylül 1961). İzmir, Balıkesir, Aydın, Manisa, Denizli, Muğla, Afyon il başkanları ve bazı idare heyeti üyelerinin katılımıyla gerçekleşen toplantıda, seçim ve adaylar hususunda görüşülmüştü. AP’nin İzmir milletvekili aday listesinin başında Ragıp Gümüşpala, Mehmet Ali Aytaç ve Şinasi Osma’nın yer alacağı konuşuluyordu. AP’ye senatör adaylıkları için ilmi yeterliliği ve tecrübeleri ile tanınmış şahsiyetlerden bir liste hazırlanmasının öneminden bahsedilmişti. Prof. Dr. İzzet Birand ve Gazeteci Hürrem Kubat adı duyulan adaylar arasındaydı (Yeni Asır, 10 Eylül 1961). Maarifçi Cahit Okurer de kısa bir süre sonra AP’ye girmiş ve senatörlük için İzmir AP listesinden adaylığını koyacağını açıklamıştı (Ege Ekspres, 11 Eylül 1961).

Siyasi partiler 12 Eylül günü seçim hazırlıklarına yönelik sıkı bir çalışma günü geçirmişlerdi. AP'ye milletvekilliği adaylığı için 26, senato adaylığı için de 9 kişi müracaat etmişti. Adaylık için müracaat edenlerin çoğunun DP'li olması dikkat çekiciydi. AP Milletvekilliği aday listesi şu şekildeydi: Mehmet Ali Aytas (Emekli general il başkanı), Ali Akdeniz (Nakliyecisi), Ahmet Berik (Menemen ilçe kurulundan avukat), Şükrü Akkan (Seferihisar ilçe kurulundan), Dr Muzaffer Döşemeci (İl üyesi), Ali Naili Erdem (Avukat), Nuri Erdöl (Gazeteci), Mustafa Güngör (Maliyecisi), Süha Göksel (Avukat), Hüseyin Gürakan (Emekli Kur. Albay), Saim Kaygan (Sendikacı), İhsan Gürsan (Tariş eski U. Müdürü), Erdoğan Ker (Urla ilçe kurulu üyesi), Osman Kibar (Tüccar, eski Sanayi Odası Başkanı), Orhan Hamurcu (Avukat), Nihat Kürşat (Ege Ekspres Gazete sahibi), Kadri Özek (Avukat), Ali Necdet Ronabar (Eski cezaevi müdürü Ödemiş ilçe kurulu üyesi), Mümin Kırılı (Doktor, Torbalı ilçe kurulu üyesi), Suphi Hasan Sarıgöllü (Doktor, Karşıyaka ilçe kurulu üyesi), Adnan Tanık (Tüccar), Hüseyin Cahit Tamer (Karayolları 2. Bölge eski başmüdürü, Yük. Mühendis), İsmail Taşlıoğlu (Tire ilçe kurulu üyesi), Musa Tüzgen (Tüccar) ve Sabri Tonguç (Bergama). Senatör adaylarının listeleri ise bölgeler usulüyle hazırlanmıştı. Bu sayede bölgelerde AP'nin gücüne göre senatörlerin şansları da açıkça görülmüştü. 1. Bölge Merkez senato adaylığı için, İzzet Birand (Prof. Dr İl İdare Kurulu üyesi), Hamdi Balaban (Hukukçu) ve Nevzat Özerdemli (Eczacı İl İdare Kurulu üyesi); 2. Bölge (Bakırçay) senato adaylığı için: Cahit Okurer (Eski Talim Terbiye üyesi), Ali Rıza Levent (Doktor İl Hakem Kurulu üyesi); 3. Bölge (Küçük Menderes) senato adaylığı için de Hilmi Onat (Emekli Binbaşı Karşıyaka İlçe Başkanı), Ömer Lütfü Bozcalı (Avukat), Hamdi Tümer (Emekli Yarbay) , Nahit Tunaşar (Emekli General Tire İlçe Başkanı) müracaat etmişlerdi (Demokrat İzmir, 13 Eylül 1961).

Seçim döneminde, Yassıada'da devam eden mahkeme sürecinin uzaması ve sanıklar için istenen cezalar, DP seçmenini önemli ölçüde etkilemişti. Bilhassa seçim döneminde, Adnan Menderes, Fatih Rüştü Zorlu ve Hasan Pollatkan'ın da içinde yer aldığı 107 sanık için idam istenmesi, askeri idare ile CHP'yi bütün olarak gören DP seçmenini birbirine kenetlemişti. Ayrıca MBK'nın, seçim süresince DP tabanlı partilere karşı sert uygulamaları, seçmenlerin bu partilere sempati duymasına yol açacaktı. Örneğin, AP İzmir İl Teşkilatı Başkanı Mehmet Ali Aytas, seçim faaliyetleri sırasındaki sözlerinden dolayı tutuklanacak ve seçimlerde milletvekili seçilince serbest kalacaktı. Yine Gürsel'in devamlı AP'yi eleştiren tavrı da, DP seçmeninin AP etrafında toplanması sonucunu beraberinde getirecekti (Çakmak, 2013, s. 378). Bu arada AP içinde beliren hizip, Gümüşpala'ya karşı tavır almaya başlamıştı. Öncelikle MBK'nın siyasi parti temsilcileriyle yaptığı Yuvarlak Masa toplantılarının gizli kalmış yönlerinin açıklanmasını istemeleri, aksi halde Yuvarlak Masa Antlaşması'na uymayacakları doğrultusunda aldıkları karar, Gümüşpala'yı hedef alıyordu. Genel başkana karşı oluşan bu hizip seçim meydanlarında da zaman zaman kendini göstermişti. Gümüşpala'nın İnönü ile anlaşarak AP'yi kurduğu iddia ediliyordu. Gümüşpala'nın İzmir'de basın mensuplarının siyasete atılıp atılmayacağı konusundaki soruya cevabı "*Siyasete atılmam bahis konusu olursa büyük İsmet İnönü'nün saflarında bulunmayı tercih ederim*" sözü bu duruma gerekçe gösterilmişti (Yorgancıoğlu, 1991, s. 37). Bu durumlar karşısında basında Ragıp Gümüşpala ile ilgili istifa söylentileri yer almaya başlamıştı. 16 Eylül'de AP Genel Başkanlığı'na İzmir AP Teşkilatı'ndan çok sayıda telgraf çekilerek AP Genel Merkez Teşkilatı'nda değişikliğe gidilmesi ve genel başkan ile genel sekreterin istifa etmeleri talep edilmiş, aksi halde İzmir'den önemli istifaların gerçekleşeceği ifade edilmişti (Demokrat İzmir, 17 Eylül 1961). Bunun üzerine AP Genel Kurulu İl Başkanları'nı Ankara'ya davet ederek uzun bir toplantı tertip etti. Toplantıya İzmir'den üç kişilik bir heyet katıldı. AP sözcüsü toplantıda "*Gümüşpala'nın istifa etmesi asla bahis konusu değildir*" diyerek Gümüşpala'yı destekledi (Yeni Asır, 18 Eylül 1961). Gümüşpala toplantı sonrası verdiği demeçte, partisinin başında kalacağını ifade etmiş; ayrıca satılmış olduğunu iddia edenlere atıfta bulunarak hiçbir zaman kendini satacak karakterde olmadığını söylemişti (Demokrat İzmir, 19 Eylül 1961).

20 Eylül günü AP'nin ilçe başkanları AP İl Başkanı Emekli General Mehmet Ali Aytaş'ın başkanlığında İzmir'de bir araya gelerek, Genel Kurul ve Gümüşpala ile yapılan temaslara değerlendirilmiş ve ilçe teşkilatlarının görüşleri alınmıştı. Osman Kibar, Ankara'ya giden heyet adına konuşma yapmış ve Gümüşpala'nın olması gerektiği şekilde çalıştığı ifade etmişti. Bu arada ilçe teşkilatı mensuplarının bir kısmı, seçimlerin eşit şartlarda yapılamayacağını, zira bütün mahalle ve köylerde muhtarların CHP'lilerden tayin edildiğini ve bundan ötürü partinin seçimlere katılmamasını talep etmişlerdi (Yeni Asır, 21 Eylül 1961).

Aynı gün seçimlere katılacak olan 5 siyasi parti, Milletvekilliği ve Cumhuriyet Senatosu aday listelerini Yüksek Seçim Kurulu'na vermişlerdi (Demokrat İzmir, 21 Eylül 1961). AP İzmir Milletvekili ve Cumhuriyet Senatosu aday listesi şu şekilde oluşturulmuştu: Milletvekili adayları: Ragıp Gümüşpala, Şinasi Osma, Mehmet Ali Aytaş, Saim Kaygan, Ali Naili Erdem, İhsan Gürsan, Nihat KürşatKadri Özek, Muzaffer Döşemeci, Osman Kibar, Cahit Tamer, Hüseyin Gürata, Mümin Kırılı, Şükrü Akkan, İsmail Taşlıoğlu, Erdoğan Ker, Orhan Kamurcu. Senato adayları: İzzet Birand, Nevzat Özerdemli, Enis Kansu (1 No'lu Seçim Çevresi), Cahit Okurer (2 No'lu Seçim Çevresi), Ömer Lütfi Bozcanlı, Hilmi Orat (3 No'lu Seçim Çevresi) (Yeni Asır, 24 Eylül 1961).

Hazırlıklarını tamamlayan siyasi partiler, 24 Eylül'de açılan seçim kampanyası ile beraber propaganda faaliyetlerine başlarken, AP İzmir İl teşkilatının belirlediği ekipler de gezilerine başlamışlardı (Demokrat İzmir, 24 Eylül 1961). M. Ali Aytaş propaganda faaliyetlerinin başlaması ile ilgili olarak verdiği beyanatta, AP'nin davasının memlekete yollar, fabrikalar, enerji santralleri yaptırma davası değil, milleti asırlardır beklediği hürriyete kavuşturmak olduğunu belirtmişti. Ayrıca Türk Milleti'nin hürriyetini 20 yıldır kısıtlayan kara kuvvete karşı sonunda mücadeleye girdiğini ve bu mücadelede AP'nin Türk Milleti'nin yanında olacağını ifade etmişti (Yeni Asır, 24 Eylül 1961).

Siyasi partiler merkez ve ilçelerde seçim propagandalarına devam ederken, meydan mitinglerinin tarihleri de belli olmuştu. Bergama AP ilçe teşkilatı, 25 Eylül-14 Ekim tarihleri arasında her gün toplantı yapma kararı aldı. Gültepe ve Tepecik'te iki kapalı salon toplantısı yapıldı. Ayrıca Yeniköy, İnciraltı, Güzelyalı, Narlıdere, Üçkuyular ve Balçova'da da sohbet toplantıları yapılmıştı. Eşrefpaşa'da düzenlenen AP toplantısında Osman Kibar YTP ve CHP'ye hücum ederek, uzun bir konuşma yaptı. AP'nin huzur unsuru olduğunu belirten Kibar, Gümüşpala'ya yönelik ithamların haksızlığını vurgulayarak, Gümüşpala'nın ve Genel Kurul'un ellerinden geldiğince vicdani vazifelerini yerine getirdiklerini ve asla kendilerini aldatmadığını ifade etti. Ayrıca gruplar halinde İzmir'in ilçelerine dağılan AP'lilerin Erdoğan Ker, Nevzat Özerdemli ve Avni Tolgali'dan oluşan 3 kişilik ekibi Çeşme merkezini ve köylerini ziyaret etmişti. Alaçatı'da yaptığı konuşma ile huzur ve emniyet istediklerini belirten İzmir Senatör adayı Özerdemli "Oylarımızı kullanmak vatani borcumuzdur" diyerek, katılım ne kadar yüksek olursa, vatandaşa da o derecede huzur ve emniyet geleceğini ifade etmişti (Demokrat İzmir, 27 Eylül 1961).

AP propaganda toplantılarından biri de 29 Eylül'de Alsancak İşçiler caddesindeki bir kahvehanede yapılmıştı. Toplantıda konuşan Osman Kibar, Mehmet Karaoğlu, İzzet Birand gibi hatipler genel itibariyle, AP'nin vatandaşlar arasında ayırım yapmadan milletçe bütünleşmeyi sağlayacağını söyleyerek, demokrasinin gerçekleşmesi için 15 Ekim'de halkı sandık başına çağırmışlardı. Yine Altındağ'da düzenlenen kapalı salon toplantısına da kalabalık bir topluluk iştirak etmiş, toplantıda konuşan milletvekili adaylarından Şükrü Akkan, Ali Naili Erdem, Cemtok Derman, Şevki Öztürk, Mehmet Balaban, Nezihi Acun, AP'nin huzur ve kardeşlik partisi olduğunu ve amacının memlekete hizmet etmek olduğunu belirtmişlerdi. Ayrıca AP İzmir İl Kadınlar Komitesi üyeleri de teşkilatlarını kurmuşlardı. İl Kadınlar Komitesi Başkanı Neyyire Özakat ve diğer üyeler, AP'nin memlekette huzur için çalıştığını, büyük hizmetler için birlik halinde olduklarını belirtmişlerdi (Yeni Asır, 29- 31 Eylül 1961).

AP'nin İzmir'deki seçim faaliyetleri büyük azimle devam ederken, AP İzmir İl Teşkilatı'nda birtakım olumsuzluklar da yaşanmıştı. AP İl Başkanı Mehmet Ali Aytaş'ın AP Kınık toplantısında DP için "5 bin yıllık Anadolu tarihinde DP'nin 10 senelik iktidar devri gibi mesut bir devir geçmemiştir" ifadesinden dolayı hakkında soruşturma başlatılmış ve Aytaş mahkemeye çıkartılmıştı. Aytaş, kendisinin böyle birşey söylemediğini belirtse de, iddia makamı, Yüksek Adalet Divanı'nın ve Türk vicdanının mahkûm ettiği bir teşekkülün oy avcılığı için adap ve ahlaka aykırı olarak propaganda yaptığı gerekçesiyle AP İl Başkanı Aytaş'ın tutuklanmasını talep etmiş ve Aytaş tutuklanmıştı (Ege Ekspres, 30 Eylül 1961; Demokrat İzmir, 27 Eylül 1961).

AP'nin İzmir'deki seçim faaliyetleri arasında en etkili olanı "İzmir Mitingi" idi. 2 Ekim günü Konak Sarıkışla Meydanı'nda kalabalık bir vatandaş topluluğunun katılımıyla gerçekleşen bu miting, Yeni Asır Gazetesi'nde "1961 Seçim kampanyasının en büyük meydan mitingi" olarak belirtilmişti. Civar il, ilçe ve köylerden gelen vatandaşların katıldığı mitingin açılış konuşmasını Genel Kurul üyesi Nuri Beşer yapmıştı (Demokrat İzmir, 3 Ekim 1961). "Kahraman İzmirli" diyerek söze başlayan Beşer, İzmir'de doğan AP'nin herhangi bir parti ile dargın veya danışıklı olmadığını ifade etti. Ayrıca CHP'lilerin "Vatandaş hangi partiye oy verirse versin iktidarı biz alacağız" propagandasını eleştirerek, 1961 seçimlerinin güvenilir ve namuslu bir seçim olacağını ve 1946 faciasının tekrar yaşanmayacağını belirtmişti (Yeni Asır, 3 Ekim 1961).

AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala, Buca Cezaevi'nde tutuklu bulan İl Başkanı Mehmet Ali Aytaş'ı ziyaret ettikten sonra mitinge gelerek seçim konuşmasını yaptı. Tezahüratlar eşliğinde omuzlarda taşınarak mikrofon başına getirilen Gümüşpala, sürekli alkışlarla kesilen konuşmasına başladı. AP'nin, Ege'nin incisi ve demokrasinin beşiği İzmir'de doğmasından ötürü duyduğu memnuniyetle sözlerine başlayarak, partisinin demokrasiye olan inancını vurguladı (Demokrat İzmir, 3 Ekim 1961). Ayrıca AP'nin iki temel amacı olduğunu ifade ederek, bunlardan birinin "Her Türk vatandaşının bütün insan haklarına sahip, gerçekten insan olarak gelişmesi, yükselmesi, refah ve huzur içinde yaşamasını"; diğerinin ise "Türkiye'nin maddi ve manevi, ileri ve üstün bir hayat seviyesine yükselmesini" temin etmek olduğunu belirtmişti. Ardından demokrasiyle bağdaştıramadığı katı merkezîyet sisteminin terk edilmesi gerektiğini söyleyerek, mahalli idareleri esas alan âdem-i merkezîyetçiliği demokrasinin gereği olarak öne sürmüştü. Yine Gümüşpala, AP'nin tüm sınıfları ve mesleklerin her türlü sorunlarını ve ihtiyaçlarını, sosyal adalet görüşü ile eşit şekilde ele alacağını ve onların kalkınmalarını sağlayacağını belirtti. Bu kalkınmayı ilk olarak köylerden başlatacaklarının, sonrasında işçilerin emek- sermaye sorunlarını çözerek, onlara grev hakkı tanıyacaklarının ve kollektif iş sözleşmesi ve işsizlik sigortası temin edeceklerinin sözünü verdi. Sağlam bir devlet idaresinin aynı zamanda sağlam bir memur kadrosuna ihtiyacı olduğuna da dikkat çeken Gümüşpala, ekonomik kalkınma için yabancı sermayenin teşvikine taraftar fakat ağır vergilere karşı olduklarına vurgu yaptı. Yine büyük çaplı sermaye gerektirmeyen mülk ve imar faaliyetlerinin millete ait olduğunu, ancak milli yolların, limanların, ulaşım, enerji ve sulama santraller ve şebekelerinin tesisi gibi işlerde devlet ile mahalli bölgelerin işbirliği halinde olması gerektiğini savundu. Eğitime gelince, en temel amaçlarının yeterli sayıda ilim, fikir, sanat ve kültür adamlarından, nitelikli eğitimcilerden oluşan aydın bir zümre yetiştirmek olduğunu söyleyen Gümüşpala, eğitimde fırsat eşitliğine vurgu yaparak, genel temel eğitimde kır-kent ayrımı gözetmeksizin tüm çocukların kazanımlardan eşit biçimde faydalanmasını savunduklarını belirtti. Genel temel eğitimden sonra ikinci eğitim kademesine geldiklerinde ise, çocukların ilgi ve yeteneklerine uygun mesleklere yönlendirilmelerinin esas olacağını söyledi. Milli savunma konusuna da dikkat çeken Gümüşpala, savaşların artık bilim ve teknik savaşları haline geldiğini, bu nedenle Türk ordusunu teşkilat, idare ve personel yönünden bilimsel esaslara göre geliştirmeye, en modern harp tekniği ve silahları ile donatmaya devam edeceklerini ifade etti. Ayrıca dış siyasetteki prensiplerinin tüm milletlerin hak ve özgürlüklerine saygı duymak olduğunu söyleyerek, hedeflerinin bireysel ve toplumsal kimlikleri yok etmeden

etmeden birleşmiş milletler halinde Dünya birliği idealine doğru yürümek ve bu bakımdan NATO ve CENTO anlaşmalarına daima sadık ve bağlı kalmak olduğunu belirtti (Yeni Asır, 3 Ekim 1961).

İzmir Mitingi sonrası İzmir AP İl teşkilatı sonraki hafta için de birçok ilçede mitingler düzenlemişti. Karşıyaka, Menemen, Foça, Bergama, Çeşme, Urla, Karaburun, Zeytinadağ, Kiraz, Bornova, Kemalpaşa, Ödemiş, Tire, Bayındır ve Selçuk düzenlenen bu mitinler kalabalık vatandaş topluluğunun katılımıyla gerçekleşti (Yeni Asır, 6-14 Ekim 1961).

Mitingler devam ederken, M. Ali Aytaş hakkındaki iddia da sonuçlanmıştı. Milli menfaatlere zarar verecek faaliyette bulunduğu gerekçesiyle sanık ve tutuklu bulunan AP İl Başkanı, duruşmasında, kendisinin demokrasiye âşık bir insan olduğunu belirterek, *"Ben milli menfaatlere aykırı hareket etmedim. Böyle yapmaktansa ölmeyi tercih ederim."* demişti. Sonuç olarak mahkeme Aytaş'ın 5 ay hapsine ve cezasının teciline karar verdi. Duruşmadan sonra Aytaş halk tarafından tezahüratlar eşliğinde omuzlara alındı. Ancak seçim çalışmaları sırasında Kınık Poyracık köyünde yaptığı DP'yi öven ve MBK'yı kötüleyen tarzındaki seçim konuşması Aytaş'ın ikinci defa olarak tevkifine sebep olmuştu. Ancak Kınık Asliye Ceza Mahkemesi'nde 9 Ekim'de yapılan duruşma sonrasında Aytaş serbest bırakıldı (Yeni Asır, 8-10 Ekim 1961). Ancak Bergama sulh ceza mahkemesinin 14 Ekim günü çıkardığı giyabı tevkif kararı üzerine Aytaş yeniden tutuklandı. Savcılıkta hakkında verilen tevkif kararına, Poyracık köyünde yaptığı seçim konuşmasının sebep olduğu bildirilince, AP İl başkanı: *"Damat İbrahim Paşa veya Abdülhamit bu memlekete iyilik yaptı denirse bu suç mu olur?"* diyerek sözlerinin milli menfaatlere aykırı olmadığını, yalnızca düşüncelerini belirttiğini söyleyen Aytaş, *"Beni milletin oyları kurtaracak"* dedi. (Yeni Asır, 16 Ekim 1961). Nitekim öyle olacak, seçim sonrası İzmir milletvekilliğine seçilmiş bulunan Aytaş, dokunulmazlık kazanmasından ötürü mahkemece tahliye edilecekti. Aytaş'ın milletvekili olması dolyısıyla, AP İl İdare Kurulu'nun başına da ikinci başkan Mehmet Karaoğlu'na geçecekti (Ege Ekspres, 19 Ekim 1961).

15 Ekim 1961 Seçimleri ve İzmir

Kurucu Meclis, milletvekili ve senatör seçimlerinin 15 Ekim'de yapılmasına, propaganda faaliyetlerinin de 10 Eylül'de başlamasına karar verdi. Seçimlerin sonuçları büyük merak konusuydu. Çünkü 27 Mayıs Müdahalesi'nin neticelerini bu seçimler gösterecekti. 1961 Anayasası ile beraber seçimlerin yönetimi ve denetimi yargıya devredilmiş; bu yetkinin kullanılması için de Yüksek Seçim Kurulu oluşturulmuştu. Senato seçimlerinde, İzmir, İstanbul ve Ankara üç seçim bölgesine ayrılmıştı. İzmir, altı üye ile temsil edilecekti. 3 senatör çıkararak 1 Numaralı seçim çevresi içinde İzmir merkez, Seferihisar, Urla, Çeşme ve Karaburun; 1 senatör çıkararak 2 Numaralı seçim çevresi içinde Menemen, Karşıyaka, Bergama, Foça, Dikili, Kınık; 2 senatör çıkararak 3 Numaralı seçim çevresi içinde Bornova, Kemalpaşa, Ödemiş, Selçuk, Torbalı, Bayındır, Kiraz ve Tire ilçeleri bulunmaktaydı (Çakmak, 2013, s. 377).

Referandumuna *"Hayır"* yanıtını veren İzmir'de seçim sonucu merakla bekleniyordu. Referandum sonrası İzmir'de seçim çalışmaları hareketli geçmekteydi. İzmir'de, çok kısa zamanda kendisine seçmen tabanı bulan AP, gittikçe itibarını daha da arttırıyordu. Gümüşpala, aday yoklamaları öncesi, partisinin Ege Bölgesi'ndeki il başkanları ile İzmir'de bir toplantı yapmış ve aday listelerine son şeklini vermişti. CHP ise, İzmir'de seçimlere büyük ümitlerle hazırlanmaktaydı. Milletvekili seçimleri nispi temsil sistemi ile yapılacağı için, AP ile eşit oranda milletvekili çıkaracağını düşünen CHP yöneticileri, çoğunluk sistemine göre yapılacak olan senato seçimlerini de kendilerinin kazanacağını düşünüyorlardı. Bu düşüncelerinin dayanağı, İzmir'de AP ve YTP arasındaki rekabetten ötürü bu partilerin oy tabanlarının bölüneceğini ve bu sayede çoğunluk oluşturamayacaklarını öngörmeleri idi. YTP'ye gelince, seçim politikalarını CHP karşıtlığı üzerine yoğunlaştırmışlardı ve amaçlarının vatandaşın CHP ile mücadelesini sağlamak olduğuna vurgu yapıyordu (Çakmak, 2013, s. 377). Askeri kesim ise, Türk demokrasisinin geleceğinin sadece

CHP'nin zaferiyle kurtarılabileceğine düşünüyor ve seçimlerde CHP'nin kazanma şansını arttırmak amacıyla AP'yi zayıflatmak için elinden gelen her şeyi yapıyordu (Ahmad, 2010, s. 220).

15 Ekim 1961 seçimleri 27 Mayıs Müdahalesi sonrası, demokrasiye geçiş sürecinde gerçekleştirilen ilk seçimdi. Devlet Başkanı Cemal Gürsel, seçim öncesi "*Cumhuriyeti ihtiraslara kurban etmememiz lazım...*" diyerek 27 Mayıs'ın getirdiği yeni düzenin ve cumhuriyetin korunması ve siyasi hırsların önüne geçilmesi gerektiğini vurguluyordu (Cumhuriyet, 15 Ekim 1961).

Seçim öncesi sadece bir Anayasa çıkarılmamış, ayrıca nispi temsil esasına dayanan Seçim Kanunu da hazırlanmıştı. Bu durumda vaktiyle CHP'ye çok oya karşılık az mebusluk veren mutlak çoğunluk sistemi ortadan kalkmış oluyordu. Böylece daha adil sonuçlar elde edilmiş olacaktı. Bunun dışında bir de nispi temsil usulüne bağlı olmadan Senato seçimleri gerçekleştirilecekti (Aydemir, 2011, s. 530).

15 Ekim 1961 günü seçimler gerçekleştiğinde AP'nin karşısındaki en güçlü aday CHP idi (Arı, 2013, s. 375). Seçimleri CHP'nin kazanacağı düşünülüyordu. Fakat seçim sonuçları oldukça şaşırtıcı oldu. Hiçbir parti mutlak çoğunluğu sağlayamamıştı (Aydemir, 2011, s. 529). Eğer seçimler DP mirasçıları için büyük bir yenilgi ve CHP için bir zaferle sonuçlansaydı, ordu yeni idarenin muhafızı rolüyle yetinebilirdi. Fakat neticeler, siyasi ve toplumsal yapıyı değiştirmeden iktidarı sivillere devretmenin tehlikelerine karşı uyarılarda bulunanları haklı çıkarmıştı (Ahmad, 2010, s. 222).

15 Ekim günü olaysız geçen seçimlere katılım oranı yüksekti. Tüm illerde seçimlere katılan parti yalnızca CHP idi. Cumhuriyet Senatosu zarfları "yeşil", Milletvekili zarfları ise "pembe" olarak belirlenmişti. Nispi temsil sistemine göre gerçekleştirilen milletvekili seçimlerinde ülke çapında 12.925.395 seçmenin 10.522.716 tanesi oy kullanmış ve katılım oranı %81,4 olarak gerçekleşmişti. 20 Ekim'de kesinleşen seçim sonuçlarına göre: AP 3.527.435 oyla oyların %34,8'ini alarak 158 milletvekili ve 71 senatör; CHP 3.724.752 oyla oyların %36,7'sini alarak 173 milletvekili ve 36 senatör alırken; CKMP 1.415.390 oyla, oyların % 14'ünü alarak 54 milletvekili ve 16 senatör; YTP ise 1.391.934 oyla oyların %13,7'sini alarak 65 milletvekili ve 13 senatör kazanmıştı (Milliyet, 21 Ekim 1961). DP mirasçıları AP, CKMP ve YTP'nin, toplam oyların % 62,3'ünü kazanmalarından ötürü, seçim sonuçları "*Menderes için zafer*" şeklinde nitelendirilmişti (Çakmak, 2013, s. 379).

Gümüşpala İzmir'deyken verdiği beyanatta iktidara geleceklerine duyduğu inançla, "*Partim iktidara geliyor; Türk milleti istikbalini aydın görmeli*" açıklamasını yapmış, (Cumhuriyet, 17 Ekim 1961), Ankara'ya döndükten sonra da seçim sonuçları ile alakalı olarak basın mensuplarına verdiği demeçte "*Türk Milleti sağduyusunu kullandı*" demişti (Yeni Asır, 17 Ekim 1961).

Ne var ki seçim sonuçlarına göre, parlamentoya giren partilerin hiçbiri tek başına çoğunluğu sağlayamamıştı. AP ile CHP arasındaki oy farkı yüzde 2 idi. Bu yönüyle AP'nin seçimden zaferle çıktığı söylenebilirdi. Ayrıca Millet Meclisi'nde ikinci sırada olan AP, senatoda birinci sıradaydı (Arcayürek, 1984, s. 135).

İzmir'de ise seçimler gayet düzenli ve herhangi bir hadise yaşanmadan gerçekleşmişti. İzmir halkı seçimlere büyük ilgi göstermiş, yağmura rağmen katılım oranı rekor denilecek bir seviyeye ulaşmıştı (Demokrat İzmir, 16 Ekim 1961). Konak'tan Alsancak'a, Üçkuyular'dan Tepecik'e, Hilal'den Karşıyaka'ya kadar her yerde aynı manzara vardı. Bilhassa Karşıyaka'da görülmemiş bir heyecan içindeydi. Yine Yağhaneler, Yeşilyurt, İşçievleri, Şirinyer, Beştepeler, Ballıkuyu ve Kadifekale'deki sandıklar da en yoğun sandıklar arasındaydı (Yeni Asır, 16 Ekim 1961). Ayrıca AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala da oyunu eşi ile birlikte İzmir'de kullanmıştı (Demokrat İzmir, 16 Ekim 1961).

Tablo 2: 15 Ekim 1961 Milletvekili Seçimlerinde İzmir’de Katılım Oranları ve Partilerin Aldıkları Oylar

1961 Yılı Milletvekili Genel Seçimlerinde İzmir		
Kayıtlı Seçmen Sayısı	547.336	
Oy Kullanan Seçmen Sayısı	450.748	
Katılım Oranı (%)	82,4	
Geçerli Oy Sayısı	439.266	
Milletvekili Sayısı	17	
İzmir’de 1961 Yılı Milletvekili Seçimlerinde Partilerin Aldığı Oylar		
	Oy Sayısı	Oy Oranı
AP	241.753	% 55
CHP	174.014	% 39,6
CKMP	13.456	% 3,1
YTP	6.388	% 1,5
Bağımsız	3.409	% 0,8

Kaynak: Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara, 2012, s. 60

İzmir’den 547.336 kayıtlı seçmenin oy kullandığı 15 Ekim 1961 Seçimleri’ne katılım oranı %82’lerdeydi. AP, 241.753 oy sayısı ve %55 oy oranıyla İzmir’deki oyların yarısından fazlasını alarak DP’nin mirasçısı olduğunu kanıtlamıştı. CHP 174.014 oy sayısı ve %39,6’lık oy oranı ile ikinci sırada yer alıyordu. Bu sonuçlar ülke genelindeki sonuçlarda da olduğu gibi CHP için hayal kırıklığı idi. Diğer partilerin oy oranlarına bakıldığında epeyce düşük olduğu görülmekteydi.

Tablo 3: İzmir İlçelerinde 15 Ekim 1961 Milletvekili Seçim Sonuçları

	AP	CHP	CMKP	YTP
Ödemiş	19177	23929	899	429
Bergama	20056	11226	617	512
Tire	14485	8748	410	156
Bayındır	9882	6605	349	110
Menemen	12624	7988	542	274
Karaburun	1851	1614	79	30
Urla	4470	3265	144	79
Selçuk	2741	2815	59	52
Çeşme	2118	2479	40	28
Seferihisar	1620	2648	55	11
Kemalpaşa	7976	7099	250	109
Torbali	8113	7295	147	119
Dikili	4303	2678	151	57
Kınık	9522	5154	1231	427
Kiraz	6344	4984	929	517
Bornova	10594	6513	696	284
Foça	2612	1974	33	55
Karşıyaka	17854	13124	929	517

Kaynak: Yeni Asır, 17 Ekim 1961

15 Ekim 1961 Milletvekili Seçimleri’nde İzmir ilçelerinin büyük çoğunluğu AP’ye oy vermiş, yalnızca Çeşme, Seferihisar, Ödemiş ve Selçuk illerinde CHP en fazla oyu almıştır. Diğer partiler İzmir’in hiçbir ilçesinde çoğunluk sağlayamamıştır. İzmir’de 17 milletvekilliğinden 10’unu AP alırken, 7’sini CHP almıştı. CHP umduğunu bulamazken, YTP ve CMKP barajı aşamadıkları için İzmir’den milletvekili dahi çıkaramamıştı. Ragıp Gümüşpala, Mehmet Ali Aytas, Şinasi Osma, Muzaffer Döşemeci, Saim Kaygan, Ali Naili Erdem, Şükrü Akkan, Nihad Kürşad, Kadri Özek ve İhsan Gürsan İzmir milletvekilleri seçilirken, CHP’den seçilen İzmir milletvekilleri ise, Mustafa Uyar, Lebit Yurtoğlu, Arif Ertunga, Necip Mirkelamoğlu, Osman Sabri Adal, Ziya Hanhan ve Şeref Bakşık idi (Yeni Asır, 19 Ekim 1961).

Tablo 4: İzmir 15 Ekim 1961 Senato Seçim Sonuçları

İzmir'de 1961 Yılı Senatör Seçim Sonuçları	
AP	244.972
CHP	176.581
CKMP	13.985
YTP	6.842

Kaynak: Resmi Gazete, 17 Kasım 1961

Yine 15 Ekim 1961 yılında yapılan senatör seçimlerinde de İzmir'de en fazla oyu 244.972 AP almışken en az oyu da 6.842 oyla YTP almıştı. CHP ise 176.581 oyla ikinci sırada yer almaktaydı. Tabloda ayrıca senatör seçimlerinde İzmir'de AP'nin diğer üç partinin aldığı oy toplamından daha fazla oy aldığı görülmektedir.

Çoğunluk sistemine ile gerçekleşen senato seçimleri sonrasında, İzmir'deki 6 senatörlüğün tamamını AP almıştı. AP İzmir senatörleri ve aldıkları oy miktarı şu şekildeydi: Birinci çevre: Nevzat Özerdemli 99.910, İzzet Birant 100.007, Emin Kansu 99.770. İkinci çevre: Cahit Okurer 63.047. Üçüncü çevre: Ömer Lütfü Bozcalı 80.097, Hilmi Onat 80.243 (Yeni Asır, 19 Ekim 1961).

Sonuçlar kuşkusuz, bazı çevrelerde burukluk bazılarında ise sevinç yaratmıştı. Seçim sonrası AP İl Merkezinde memnuniyet, CHP İl merkezinde ise sessizlik vardı. AP İzmir İl 2. Başkanı Mehmet Karaoğlu, seçim sonuçlarının memnuniyet verici olduğunu ifade etmiş ve henüz 7- 8 aylık maziye sahip bir parti olmalarına rağmen beklentilerinin üzerinde sonuçlar aldıklarını belirterek İzmir halkına teşekkür etmişti (Yeni Asır, 18 Ekim 1961).

15 Ekim seçim sonuçlarına göre partilerin Millet Meclisindeki üye sayıları, bu partilerden herhangi birisinin tek başına hükümet kurmasına yetmemekteydi. Bu durumda iki veya daha çok partinin birlikte hareketle karma hükümet kurmaları zorunlu hale gelmişti. Böylece Cumhuriyet tarihinde ilk defa tek parti hükümetleri yerine koalisyon hükümetleri devri başlayacak ve ilk koalisyon hükümeti de "CHP- AP Koalisyonu" olacaktı.

SONUÇ

27 Mayıs Müdahalesi sonrası DP iktidardan uzaklaştırılmıştı. MBK'nın siyasi partilerin yeniden kurulmasına müsaade etmesiyle beraber birçok yeni siyasi parti kurulmuştu. Bunların başında gelen parti, Türk siyasetinde mühim bir yere sahip olan AP idi. AP ilk teşkilatını DP'nin kalesi İzmir'de kurmuştu.

AP'nin tabanı büyük oranda eski DP 'lilerden oluşmaktaydı. İzmir'de AP'nin il yönetimi, İl Teşkilatı Başkanı Mehmet Ali Aytaş başta olmak üzere, DP'nin eski il Divanı üyelerinden oluşuyordu. Bu da AP'nin DP'nin mirasçısı olduğu inancını oluşturmuştu. Ayrıca devletin ekonomik müdahalesinin de karşısında olan AP, DP'nin ekonomik misyonunu da devralmış görünmekteydi. DP'nin mirası, AP, CMKP ve YTP arasında rekabete sebep olmakla beraber, bu partilerin "düşük ve kuyruk" olarak adlandırılmalarına yol açmıştı.

İktidarın tekrar sivilere devredildiği 15 Ekim 1961 seçimlerinde, AP, DP'nin mirasçısı olarak sahneye çıkarken, CHP ise umduğunu bulamamıştı. AP kendisinin dahi beklentisinin üzerinde bir seçim zaferi kazanmıştı. İzmir'de toplam oylarını yarısından fazlasını alarak DP'nin mirasçısı olduğunu kanıtlamıştı. Ancak, 27 Mayıs'ın siyaseti yeniden tesis etme operasyonu seçimlerinde tek partinin yeterli çoğunluğu sağlayamamasıyla sonuçlanmıştı. Böylece, Türk siyasi hayatında ilk defa koalisyon hükümetleri başa gelecekti. Ancak 1961 seçimleri her ne kadar istikrarlı bir hükümet çıkarmasa da, 27 Mayıs'ın getirdiği demokrasi rüzgârı bu süreçte Türk siyasetinde kendisini göstermişti. Bu doğrultuda yeni dönemdeki seçim kanunu ile çoğunlukçu sistem terk edilerek daha temsili bir yöntem olan nispi temsil sistemine geçilecekti.

Seçim sonuçları gösteriyordu ki, DP safları hala ayakta idi ve 27 Mayıs Müdahalesi aslında hiçbir şeyi değiştirmemişti. Sonuçlar CHP ve ordu açısından tam bir fiyaskoydu. Henüz 7- 8 aylık bir partinin rekor denilebilecek rakamlara ulaşması, siyasi ve toplumsal yapıyı değiştirmeden iktidarı sivillere devretmenin sakıncalarına karşı uyarılarda bulunanları haklı çıkarmıştı.

Esasen iktidar partisi DP'nin, 27 Mayıs öncesinde muhalefete karşı olan baskıcı tutumunun CHP'yi halkın nazarında mağdur konuma itmiş olması ve partinin popülaritesini arttırması nedeniyle seçimleri CHP'nin kazanacağı düşünülüyordu. Ancak 27 Mayıs Müdahalesi sonrasında askeri idarenin olumsuz tavırlarının artması ve eski DP'lilere karşı uygulanan sert tutum, tutuklama ve mağduriyetler, bu kez de AP'nin halkın sevgilisi olmasına ve yeniden CHP'ye karşı tepki oluşmasına sebep olmuştu. Ayrıca Gümüşpala'nın Türk demokrasisinin bu kritik döneminde eski DP'liler ve ordu arasında denge unsuru olması da AP'nin sağlam adımlarla teşkilatlanmasına olanak vermişti. Gümüşpala, bir yandan üstü kapalı bir biçimde DP'nin mirasçısı olduğunu toplumun her kesimine iletmeye çalışırken, diğer yandan orduya kendisinin DP'den tamamen farklı bir parti olduğunu göstermeye çalışmıştı. Bu politik yaklaşım, AP'nin DP'nin mirasını rahatça devralmasına ve eski DP'lilerin oylarını toplamasına yardımcı olmuştu.

EXTENDED ABSTRACT

Establishment Period of the Justice Party and Its Organization Activities in İzmir

This study aims to convey the founding activities of the Justice Party (JP), which has left its mark on Turkey's political, social, and economic agenda for about 20 years, in İzmir and to shed light on Turkish politics in this way. In addition, the study covers the 1961 Constitutional Referendum, the election activities of the JP in İzmir, and the results of the 15 October 1961 in terms of the JP, starting from the establishment of the JP in İzmir after the May 27 period.

National Unity Committee (NUC) seized power on May 27, 1960, due to the wrong policies of the Democrat Party (DP) government. After this Intervention, it was announced on May 28 that "the Parliament was dissolved and the political activities of the parties were suspended". On 28 May, a new government was formed under the presidency of Cemal Gürsel. After the May 27, 1960 Intervention, several restrictions were imposed on political life. It was accepted that the DP and its leading politicians, who were accused of violating the constitution, could not return to politics, and the leading figures of the DP began to be detained.

The military seizure of power had a bombshell effect on Turkey's agenda. In İzmir, the people took to the streets in tears of joy and cheered enthusiastically for the members of the army. In the following days, rallies in support of the May 27 Intervention continued in İzmir. Of course, there were also those who reacted against the military rule and its practices. After all, İzmir was a stronghold of the DP.

After the 1960 Intervention, NUC, which was established under the chairmanship of General Gürsel, stated that it aimed to make a new constitution and transfer power to civilians. On January 12, the Ministry of Interior allowed the establishment of political parties. On February 11, 1961, many new political parties were established, especially the JP headed by Ragıp Gümüşpala. With the establishment of the JP, there was a belief in the Turkish public that this new party was the heir of the DP. As a matter of fact, there were many former DP politicians among those who formed the party. This caused them to be described as "low" and "tail". However, it was only with the DP's takeover of the regional heritage that the JP could easily organize throughout the country in a very short time.

As a result of his intense activities, Gümüşpala established the first provincial organization of his party in İzmir on February 27, 1961, under the chairmanship of Mehmet Ali Aytaş. The JP was organized very quickly and firmly in İzmir. In İzmir, the provincial administration of the JP was largely composed of former members of the DP's Provincial Council. The head of the JP Provincial Organization, retired General Mehmet Ali Aytaş, was a former DP member, and the former DP members directly joined the JP and helped the JP to organize throughout the country in a short time.

On July 9, 1961, a referendum on the Constitution was held. "Yes" was said to the constitution throughout Turkey, but the "no" votes were not to be underestimated. İzmir's answer to the 1961 Constitution was "no".

JP was rapidly continuing its organizational work in İzmir. Participation in the JP from İzmir was rapid. With the release of propaganda activities, the JP provincial organization started to travel to the districts. In the run-up to the elections, while the JP continued its election work in İzmir with great determination, there were also some negative situations in the JP İzmir Provincial Organization. There have been many arrests among JP members, especially İzmir Provincial President Aytaş. On October 2, the biggest square rally of the 1961 election campaign took place.

When the elections took place on October 15, 1961, the Republican People's Party (RPP) was the biggest candidate against the JP. The JP, which emerged as the second largest party with great success in the 1961 elections, which was the first election it participated in, proved that it was the heir of the DP by receiving more than half of the total votes in Izmir. However, the votes he received were not yet in the majority that would allow him to govern alone. For this reason, he would take part in the first coalition government in the history of the Republic and would have to share power with the RPP.

KAYNAKÇA

- Adalet Partisi. (1962). *AP 1962 Büyük Kongresi*. Ankara: Orijinal Matbaa
- Ahmad, F. (1995). *Modern Türkiye'nin Oluşumu*. İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Ahmad, F. (2010). *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945- 1980)*. İstanbul: Hil Yayıncılık.
- Arcaş, C. (1984), *Yeni Demokrasi Yeni Arayışlar (1960- 1965)*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Arı, K. (2013). *Türk Devrim Tarihi 2*. İzmir: Zeus Yayıncılık.
- Aydemir, Ş. S. (2011). *İkinci Adam (1950-1964)*. Cilt 3, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bektaş, A. (1993). *Demokratikleşme Sürecinde Liderler Oligarşisi CHP ve AP (1961-1980)*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Bilgiç, S. (2002). *Hatıralar*. Ankara: Boğaziçi Yayınları.
- Birand, M. A., DüNDAR, C. & ÇAPLI, B. (1995). *Demirkırat: Bir Demokrasinin Doğuşu*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Coşkun, S. (1995). *Türkiye'de Politika (1920-1995)*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Çakmak, F. (2013). 27 Mayıs'tan 12 Eylül'e İzmir. *İzmir Kent Ansiklopedisi – Tarih*. (C. 2), İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi.
- Çavdar, T. (2000). *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950-1995)*. Ankara: İmge Yayınları.
- Demirci Güler, F. (2003). *Türkiye'nin Yakın Siyasetinde Bir Örnek Olay Adalet Partisi*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.
- Demirel, T. (2013). *Adalet Partisi İdeoloji ve Politika*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Eroğul, C. (1990). *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Güngör C. (1992). *27 Mayıs ve Partileşme Sorunu* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kaya, H. (2014). *Adalet Partisi ve Ragıp Gümüşpala (1961- 1965)* (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kuru, H. (1996). *Türk Siyasal Yaşamında Adalet Partisi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Kurt, H. (2010). "Adalet Partisi", İttihat ve Terakki'den Günümüze Siyasal Partiler, Editör: Uzun T. Ankara: Orion Kitabevi.
- Özbudun, E. (2010). *Türk Siyasi Hayatı*. Ankara: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Şahoğlu, F. (1965). *AP'nin İç Yüzü*. İstanbul: Ersa Kollektif Şirketi Matbaası.
- TBMM. (2010). *TBMM Albümü (1960- 1983)*. Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları.
- Teziç E. (1976). *100 Soruda Siyasi Partiler*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2012). *Milletvekili Genel Seçimleri 1923- 2011*. Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları, Ankara.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2008). *Halk Oylaması Sonuçları*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları, Ankara.

Yorgancıoğlu M. (2000). *Politikaların İbret Dolu Seyir Defteri*. İstanbul: Dönence Basım ve Yayın Hizmetleri.

Yorgancıoğlu, M. (1991). *AP'nin Kuruluşunun Otuzuncu Yılı ve DP*. Yeni Forum.

KAYNAK GAZETELER

Cumhuriyet Gazetesi

Demokrat İzmir Gazetesi

Ege Ekspres Gazetesi

Hürriyet Gazetesi

Milliyet Gazetesi

Resmi Gazete

Son Havadis Gazetesi

Yeni Asır Gazetesi

MAKALE BİLGİLERİ

<i>Etik Kurul Kararı:</i>	Araştırma Etik Kurul Kararından muaftır.
<i>Katılımcı Rızası:</i>	Araştırmada herhangi bir katılımcıya yer verilmemiştir.
<i>Mali Destek:</i>	Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.
<i>Çıkar Çatışması:</i>	Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.
<i>Telif Hakları:</i>	Makalede telif hakkına tabi herhangi bir görsele yer verilmemiştir.

ARTICLE INFORMATION

<i>Ethics Committee Decision:</i>	The research is exempt from Ethics Committee Decision.
<i>Participant Consent:</i>	No participant was included in the research.
<i>Financial Support:</i>	No financial support was received from any institution or project for the study.
<i>Conflict of Interest:</i>	There is no conflict of interest between individuals and institutions in the study.
<i>Copyrights:</i>	The article does not include any images subject to copyright.